

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2019 року

Мелітополь - 2019

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94

Н 34

Н 34 **Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи.** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М. Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. 250 с.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляд редакційної колегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за стилістику, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

© Автори статей, 2019

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019

З М І С Т

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ.....	7
<i>Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В.</i> Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах	8
<i>Іванова В.М., Сугоняк Я.В.</i> Сучасний стан економічного потенціалу та основні проблемні питання соціально-економічного розвитку Мелітопольського району	15
<i>Іванова В. М., Шелудько О. М.</i> Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії	20
<i>Кондратенко А. І., Сапун Т. О.</i> Формування дослідницької компетенції слухачів Малої академії наук в секції географії	23
<i>Костиця Ю.В.</i> Сучасні геологічні екзогенні процеси на території Херсонської області	27
<i>Левада О.М., Наход М.В.</i> Сучасний геоекологічний стан географічного середовища в м. Миколаїв	31
<i>Левада О.М., Неволько Д.М.</i> Техногенез і геодинаміка як фактори впливу на геологічне середовище м. Дніпро	35
<i>Левада О.М., Заєць О.С.</i> Сучасний стан поверхневих вод Нижньосірогозького району Херсонської області	40
<i>Левада О.М., Григоренко М.В.</i> Рівень освіти як складова індексу розвитку людського потенціалу країни	45
<i>Левада О.М., Оболенська Д.Г.</i> Соціальна інфраструктура сільської місцевості як складова формування регіонального ринку праці	49
<i>Непша О.В., Балабатько Н. В.</i> Антропогенна трансформація сільськогосподарських земель Херсонської області	52
<i>Непша О.В., Лемішко Р. Ю.</i> Вплив харчової промисловості на стан атмосферного повітря у Запорізькій області	55
<i>Непша О.В., Шамрицька Т. М.</i> Національний природний парк «Меотида»: історія створення, структура, сучасний стан	59

<i>Немчин С. Є., Сажнев М. Л.</i> Загальна характеристика В'язівського природно-сільськогосподарського району Запорізької області	64
<i>Прохорова Л.А.</i> Екологічна освіта в шкільному курсі географії	69
<i>Сердюк А. М., Антоненко В. А., Василюк Л. А., Чорнобай В. В.</i> Формування екологічної культури учнів в шкільному курсі географії	74
<i>Тамбовцев Г. В., Пушкарьов О. М.</i> Основні демографічні показники в Херсонській області	77
<i>Тамбовцев Г.В., Нетіша О.В., Сакун М.М.</i> Водозахисні заходи від несприятливого впливу сільського господарства на водні об'єкти (на прикладі басейну річки Молочна)	81
<i>Хмура О. О., Сажнев М. Л.</i> Сучасний стан водокористування та водовідведення у Запорізькій області	86
РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ	91
<i>Александров Д. В.</i> Проблема концептуалізації етнічності: філософський аналіз	92
<i>Волобуєв М. І.</i> Українська лікєро-горілчана справа у роки акцизної системи контролю виробництва та обігу алкогольної продукції у Російській імперії 1863–1894 рр.	97
<i>Дідяєва О. В.</i> Морські походи запорозьких козаків	101
<i>Ігнатченко В. Ю.</i> Одеські німці: історіографія дослідження	106
<i>Крупенко В. В.</i> Динаміка чисельності населення міста Генічеська у ХІХ–ХХ ст.	111
<i>Пачев С. І., Самонін Б. В.</i> Розвиток важкої промисловості Запорізької області у період семирічки (1959-1965)	114
<i>Пачев С. І., Оліфер В. С.</i> Оборона Мелітопольщини у вересні – на початку жовтня 1941 року	118
<i>Полякова Л.І., Суглобова В.В.</i> Джерельна та історіографічна база дослідження проблеми становлення органів державної влади в незалежній Україні ...	122
<i>Поправко О. В., Троїцька О. М., Троїцька Т. С.</i> Event-технології в культурно-освітньому просторі вищої школи: потенційність й перспективи реалізації ...	128

СУЧАСНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД НИЖНЬОСІРОГОЗЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Левада О.М., Заєць О.С.

Херсонська область – одна із найменш забезпечених водою областей України. В окремих районах Херсонської області проблема забезпечення населених пунктів питною та поливною водою – одна з найгостріших у регіоні. Це зокрема такі райони як Високопільський, Нововоронцовський, Новоолександрівський, Бериславський, Горностаївський, Великолепетиський, Великорогачицький та Нижньосірогозький [2].

Незважаючи на розташування відносно недалеко (до 30 км) від Каховського водосховища, багато степових сіл і селищ не мають води. У північно-східній частині області найменш водозабезпеченим є Нижньосірогозький район, тому що його гідрологічна мережа представлена переважно сухими балками, подами, які лише навесні трохи живляться тало-дощовими водами [2,4].

Великі Сірогози (Балка Великі Сірогози) – річка у Нижньосірогозькому та Іванівському районах Херсонської області, впадає у Великий Агайманський під. Бере початок поблизу села Першопокровка Нижньосірогозького району. Довжина 65 км, площа басейну 1200 км². Долина завширшки 2 км, глибина 10 м. ширина річища пересічно 5 м. Похил річки 0,5 м/км. Живлення переважно снігове. Льодостав триває від середини лютого до середини березня. З 2018 року в балка спрямовані дніпровські води (рис. 1). [9]. Стік у верхніх та середніх течіях зарегульований ставками. Воду використовують для потреб сільського господарства. Вздовж берегів річки створюються водоохоронні прибережні смуги [10,11]. Джерелом вод є природна площа водозбору та технічний скид води з каналу Р-3-1 через водовиділ НС № 78 управлінням Північно-Рогачикської зрошувальної системи. У 2010-х роках, через низьку кількість опадів та невеликий технічний скид води з каналу Р-3-1 територія русла балки дещо обміліла: по Першопокровській та Новоолександрівській сільських радах заповнена водою, а на території русла балки

Верхньосірогоської та Нижньоторгаївської сільських рад та Нижньосірогоської селищної ради спостерігається погіршення екологічного стану балки через відсутність води у руслі [5].

Рис. 1. Ділянка Сірогоської балки після заповнення дніпровською водою в жовтні 2018 р. [9]

З 1980 року Сірогоська балка на 47 кілометрів була заповнена дніпровською водою з Верхньорогачицької зрошувальної системи. З 2000 року в районі селищ Нижні Сірогози, Верхні Сірогози та Нижні Торгаї єдина водойма району – Сірогоська балка почала пересихати. Лише після сніжної зими 2009 року та бурхливої весни 2010 року вона стала знову повноводною, але влітку 2011 року – пересохла [5]. Все це обумовлено наявністю у руслі балки 44 штучних гребель (водосховищ).

Нагадаємо, за радянських часів Сірогоська балка була джерелом зрошення понад 7 тис. гектарів землі, в тому числі 1,5 тис. гектарів – на державних зрошувальних системах, 2,4 тис. гектарів малого зрошення і більше 3 тис. гектарів зрошуваних земель-«супутників». Після поділу землі великих господарств на паї, через списання зрошуваних земель, а також зносу і розукрупнення зрошувальних мереж, це зрошення там не функціонує. Також впродовж останнього десятиліття

через низьку кількість опадів і невелике технічне скидання води з каналу Р-3-1 Сірогозька балка обміліла. На невеликій частині балки вода залишилась, а на більшості території русла вона відсутня [5,8].

Припинення скидів поливної дніпровської води у балку Великі Сірогози зумовило сильне загострення водно-екологічної ситуації по всій протяжності балки. Мешканці семи населених пунктів, що розташовані вздовж неї, свійська худоба, тваринний і рослинний світ у районі балки залишились без води. Рівні води у ставках різко знизились. Ставки пересохли, або перетворились просто на калюжі. Внаслідок цього загинула риба, зникла рослинність, повсихали дерева у прибережній смузі. Пересохлі ставки покинули водоплавні птахи. Водозабірні споруди і насосні станції місцевих зрошувальних систем припинили роботу. Населення змушене використовувати для поливу питну воду, яка є дорогим ресурсом [3,с.127; 6,с.11].

Зважаючи на те, що водокористування у балці відноситься до категорії використання води на комунально-побутові потреби та зрошення земель, згідно з чинним законодавством, водокористувачі повинні здійснювати плату за воду. Тому подальша подача води у балку може бути відновлена лише за умови відшкодування водокористувачами витрат Управлінню каналів Північнорогачицької зрошувальної системи (ПРЗС) на основі трьохсторонніх договорів (Управління каналів ПРЗС, Іванівське МУВГ та водокористувачі).

Зменшення населення у районі відбувається не тільки за рахунок природного зменшення, а й від того, що багато людей переїздить у інші, менш депресивні регіони країни. Адже лише балка Великі Сірогози – була єдиною з тих, що перетворилась на штучну річку довжиною 65 кілометрів і перетинала землі шести сільських і селищних рад, проходила по території населених пунктів Нижньосірогозького району, в яких проживає більше 60 відсотків його населення, а створений у ній водогосподарський комплекс слугував для обводнення прилеглих територій, як уже згадувалось, для зрошення земель на водозбірній площі, поливу присадибних ділянок, риборозведення, відпочинку та інших рекреаційних потреб населення, організації об'єктів і територій природно-заповідного фонду. Багато

мешканців району поставили на порядок денний своїх першочергових проблем переїзд на проживання до іншої місцевості [2,4].

У 2007 році рішенням Херсонської обласної ради частина території балки, що має особливу естетичну, наукову та виховну цінність (загальною площею 636 га) була оголошена ландшафтним заказником місцевого значення «Балка Великі Сірогози» [8].

Таким чином, водні ресурси Нижньосірогозького району недостатні, багато води витрачають промислові та сільськогосподарські підприємства, комунальні господарства. Основним джерелом водозабезпечення цих галузей району є артезіанські свердловини та Сірогозька балка. Але при їх використанні відбувається забруднення: руйнація берегів балки, її замулення; підземні води мають підвищену мінералізацію, в них збільшується вміст нітратів та пестицидів.

Також внаслідок господарської діяльності зменшуються запаси та погіршується якість підземних вод. Зараз спостерігається тенденція до підтоплення продуктивних земель та земель, де знаходяться житлові будівлі, що призводить до руйнування ґрунту, застоювання води та її «цвітіння» [7,с.15].

У 2018 році розпочалися роботи по відродженню Сірогозької балки. Технікою було розчищене русло балки. Загалом же сюди мають подати 6-6,5 млн. м³ дніпровської води. 8 жовтня 2018 року на Херсонщині у Сірогозьку балку, розташовану у посушливій і маловодній зоні області, вперше за останні 10 років прийшла велика вода – її почали заповнювати дніпровською водою [5].

Список використаних джерел

1. Антоненко В.А. Основні показники динаміки водокористування та водовідведення в Херсонській області / В.А. Антоненко, Л.А. Василюк, О.В. Непша // Географія та туризм: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. проф. Стадника О.Г. – Харків: ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2019. – С.75-80.

2. Бойко М.Ф. Екологія Херсонщини / М.Ф. Бойко, С.Г. Чорний. – Херсон: Терра, 2001. – 156 с.

3. Василюк Л.А. Каховський магістральний канал як елемент меліоративного навантаження на природний ландшафт / Л.А. Василюк, О.В. Непша // Актуальні виклики сучасної науки // Сб. наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 5(13), ч. 2. – С.127-132.
4. Кваша С.В. Херсонська область. Природа, населення, господарство: Посібник / С.В. Кваша, В.М. Бойко. – Херсон: Айлант, 2004. – 82 с.
5. На посушливі землі Херсонщини вперше за 10 років пустили «велику воду» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2554523-na-posuslivi-zemli-hersonsini-vperse-za-10-rokiv-pustili-veliku-vodu.html>
6. Непша О.В. Зрошення в Херсонській області: історія, сучасний стан, екологічні проблеми / О.В. Непша, Н.В. Балабатько // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку сучасної науки в країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018. – С.11-13.
7. Прохорова Л.А. Екологічний стан геологічного середовища Херсонської області / Л.А. Прохорова, Т.О. Сапун, М.М. Стецишин // Історико-географічний дискурс проблем геосфери: матер. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 16 травня 2016 р. –Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – С.15-18.
8. Сірогозьку балку мають заповнити великою водою вже до Нового року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2585439-sirogozku-balku-maut-zapovnit-velikou-vodou-vze-do-novogo-roku.html>
9. Сігорозьку балку на Херсонщині вперше за 19 років заповнили водою [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/11753-sirohozku-balku-na-khersonshchyni-vpershe-za-19-rokiv-zapovnyly-vodoiu.html>.
10. Швєбс Г.І. *Каталог річок і водойм України*: Навч.-довід. посіб. / Г.І. Швєбс, М.І. Ігошин. – Одеса: Астропринт, 2003. – 392 с.
11. Шмалєй С. В. Великі Сірогози / С.В. Шмалєй, Т.І. Щербина // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред. кол. І.М.Дзюба та ін.; НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – 2016. – С.231.